

Daniel Strzelczyk*

RODZINA CHRZEŚCIJAŃSKA: WYZWANIA MEDIÓW I EUROSIEROCTWO

THE CHRISTIAN FAMILY: MEDIA CHALLENGES AND EURO-ORPHANHOOD

Abstract: The article presents theoretical reflections on two main issues. It examines the role of traditional Christian values within the family, portrayed as *communio personarum* – a community of persons founded and sustained by love. The discussion also addresses contemporary challenges that families face, focusing particularly on the impact of social media on family life and the phenomenon of euro-orphanhood. The aim of the analysis is to provide a comprehensive view of the Christian family, considering both its fundamental values and current challenges, while proposing solutions to preserve the integrity and role of the traditional family. The article adopts an interdisciplinary approach, drawing on theological, pedagogical, psychological, and sociological perspectives.

Keywords: family, Christian family, Christian values, love, child, upbringing, social media, euro-orphanhood

Powszechnie uważa się, że rodzina jest dynamiczną jednostką kluczową dla właściwego funkcjonowania społeczeństwa i tworzenia różnych form interakcji. Jest określana jako instytucja, grupa, zrzeszenie, wspólnota, agenda, komórka społeczna, ale także jako system, w którym jednostki odpowiadają za harmonię i sukces życiowy. Zdefiniowanie rodziny nie jest łatwym procesem z uwagi na wieloznaczność tego pojęcia. Dawniej ten problem nie był widoczny, gdyż rodzinę w znaczeniu normatywnym, jak i potocznym stanowiła para małżeńska i dzieci, a więc był to nuklearny związek rodziny oparty na prawnie zawartym małżeństwie i biologicznym rodzicielstwie¹.

---

* Daniel Strzelczyk – doktorant w Szkole Doktorskiej Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie, ORCID: 0000-0001-6898-1333; e-mail: daniel.strzelczyk@interia.pl.

¹ Por. A. Kwak. *Alternatywne formy życia rodzinnego – ciągłość i zmiana*. W: *Rodzina polska u progu XXI wieku*. Red. H. Cudak. Łowicz 1997 s. 29.

Na zdefiniowanie rodziny wpłynęły przede wszystkim przemiany makrostrukturalne, związane z industrializacją i urbanizacją. Szczególnie istotna zmiana widoczna była w drugiej połowie XX w., implikowana postawami wobec małżeństwa, kwestiami posiadania dzieci, wypełnianych ról społecznych i płci, sposobem i zakresem wypełniania funkcji przez rodzinę. Doszło nie tylko do osłabienia normatywnego nakazu zawierania małżeństwa, ale także tradycyjnego pojmowania ról męskiej i kobiecej w związku².

Jan Paweł II zdefiniował rodzinę jako *communio personarum*, czyli wspólnotę osób założoną i ożywioną przez miłość, której celem jest wszechstronny rozwój jednostek tworzących małżeństwo i rodzinę³. Pisał:

Rodzina w czasach dzisiejszych znajduje się pod wpływem rozległych, głębokich i szybkich przemian społecznych i kulturowych. Wiele rodzin przeżywa ten stan rzeczy dochowując wierności tym wartościom, które stanowią fundament instytucji rodzinnej. Inne stanęły niepewne i zagubione wobec swych zadań, a nawet niekiedy zwątpiły i niemal zatraciły świadomość ostatecznego znaczenia i prawdy życia małżeńskiego i rodzinnego. Inne jeszcze, na skutek doznawanych niesprawiedliwości, napotykają na przeszkody w korzystaniu ze swoich podstawowych praw⁴.

Każdą rodzinę cechuje hierarchia wartości, która odpowiada za rangę poszczególnych spraw. Jedne rodziny będą oscylować w kierunku *sacrum*, inne w kierunku *profanum*, a jeszcze inne będą balansować między jedną a drugą skrajnością wyżej wymienionych. Ważną rolę w przekazywaniu wartości społecznych spełniają sami rodzice. Rodzina jest środowiskiem wychowawczym, przekazuje wartości religijne, społeczne i kulturowe, które pomagają człowiekowi w ukształtowaniu własnej tożsamości, a także odpowiadają za socjalizację. Zbudowana na miłości i otwarta na dar życia nosi w sobie przyszłość społeczeństwa⁵.

Współczesny świat stawia jednak przed rodziną nowe i coraz bardziej skomplikowane wyzwania. W erze cyfrowej rewolucji i globalizacji wpływ mediów społecznościowych oraz eurosieroctwo stanowią zagrożenie dla integralności i roli tradycyjnej rodziny. Rozwój technologii komunikacyjnych, w tym powszechna dostępność Internetu i mediów społecznościowych, prowadzi do zmiany sposobu i interakcji wewnątrz rodziny, a także zakłóca harmonię domowego życia. Z kolei eurosieroctwo prowadzi do problemów emocjonalnych dzieci, poczucia samotności oraz błędnego kształtowania własnej tożsamości.

² Por. M. Bereźnicka. *Wychowanie dziecka we współczesnej rodzinie*. Kraków 2014 s. 17-18.

³ Por. Jan Paweł II. *Adhortacja apostolska Familiaris consortio o zadaniach rodziny chrześcijańskiej* (22.11.1981) [dalej: FC] p 18.

⁴ Tamże p. 1.

⁵ Por. J. Młyński. *W kręgu aksjologii abiturientów Tarnowa. Wartości osobowe, społeczne i religijno-moralne w świadomości młodzieży*. Tarnów 2008 s. 206.

1. RODZINA CHRZEŚCIJAŃSKA

Od początku dziejów ludzkości rodzina jest podstawową wspólnotą, która istnieje we wszystkich kulturach. Zgodnie z teologią biblijną i antropologią chrześcijańską Bóg, stwarzając człowieka na swój obraz i podobieństwo, wpisał w naturę mężczyzny i kobiety powołanie do miłości i wspólnoty. W rodzinie osoba ludzka rozpoznaje swoją tożsamość i zadania, które z Bożego powołania ma realizować⁶. Jan Paweł II wskazuje, że każda rodzina odkrywa w sobie wezwanie, które określa jej godność oraz odpowiedzialność, a wszelkie zadania rodziny są ostatecznie określone przez miłość⁷. Ta głęboka wspólnota życia i miłości ustanowiona przez Stwórcę zawiązuje się jako przymierze małżeńskie, rozumiane jako wolny wybór dwojga osób. *Konstytucja duszpasterska o Kościele* stanowi, że małżeństwo to podniesione przez Chrystusa do godności sakramentu przymierze, gdzie mężczyzna wraz z kobietą tworzą ze sobą wspólnotę całego życia, uwzględniają dobra małżonków i dążą do wychowania potomstwa⁸. Jan Paweł II, niejednokrotnie nazywany obrońcą rodziny, w *Liście do Rodzin* pisał w następujący sposób:

Rodzina jest drogą pierwszą i z wielu względów najważniejszą. Jest drogą powszechną, pozostając za każdym razem drogą szczególną, jedyną i niepowtarzalną, tak jak niepowtarzalny jest każdy człowiek⁹.

Papież podkreślał doniosłość tej podstawowej komórki społecznej:

Rodzina jest pierwszą i podstawową ludzką wspólnotą. Jest środowiskiem życia i środowiskiem miłości. Życie całych społeczeństw, narodów, państw, Kościoła, zależy od tego, czy cała rodzina jest pośród nich prawdziwym środowiskiem życia i środowiskiem miłości. Dlatego trzeba uczynić wszystko, co można, ażeby rodzinie stworzyć po temu warunki. Warunki pracy, warunki mieszkania, warunki utrzymania, opiekę nad poczynającym się życiem, poszanowanie społeczne rodzicielstwa, radość dzieci, które przychodzą na świat, pełne prawo do wychowania, a zarazem wieloraką pomoc w tym wychowaniu... oto cały wielki, bogaty program, od którego zależy przyszłość człowieka i przyszłość Narodu¹⁰.

Przywołane cytaty podkreślają znaczenie rodziny jako fundamentu społecznego i źródła życia oraz miłości. Poprzez wyrażone idee papież ukazał, że dobro rodziny przekłada się na dobro społeczeństwa, narodów, państw i Kościoła. Apelowal

⁶ Por. W. Cichosz. *Wartość rodziny chrześcijańskiej w dobie współczesnych przemian kulturowo-postindustrialnych: od rodziny nuklearnej do rodziny globalnej*. „Studia Włocławskie” 14:2012 s. 249.

⁷ Por. FC 11, 17.

⁸ Por. Sobór Watykański II. *Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym Gaudium et spes* (7.12.1965) [dalej: KDK] p. 48.

⁹ Jan Paweł II. List do Rodzin *Gratissimam Sane* (2.02.1994) p. 2; KDK 48.

¹⁰ Tenże. *Apel Jasnogórski* (Jasna Góra, 5 czerwca 1979). W: Jan Paweł II. *Musicie od siebie wymagać*. Poznań 1984 s. 126.

także o szacunek dla rodzicielstwa, radość z narodzin dzieci, jak i pełne prawo do wychowania, podkreślając, że realizacja tych wartości jest kluczowa dla przyszłości człowieka oraz narodu.

Katechizm Kościoła Katolickiego opisuje rodzinę chrześcijańską jako komunię osób, znak i obraz komunii Ojca i Syna w Duchu Świętym, której powołaniem jest przekazywanie życia i wychowanie potomstwa, a także uczestnictwo w ofierze Chrystusa i poprzez komunię z Nim wezwanie do tworzenia Kościoła domowego¹¹. Rodzina nie tylko stanowi pierwsze i podstawowe środowisko, które towarzyszy człowiekowi od urodzenia aż do śmierci, ale jest również pierwszą wspólnotą powołaną do głoszenia Ewangelii drugiemu człowiekowi i doprowadzenia go poprzez formację religijną i wychowanie do dojrzałości społecznej oraz chrześcijańskiej¹².

1.1. WARTOŚCI CHRZEŚCIJAŃSKIE W RODZINIE

Mając na uwadze współczesne procesy dezintegrujące człowieka, papież Jan Paweł II postulował, aby wychowanie było integralne, a więc obejmowało wszystkie sfery człowieka. Kluczowe w procesie edukacyjnym i wychowawczym jest zadbanie o wymiar materialny, ale istotny jest również wymiar etyczny, duchowy i religijny ludzkiej rzeczywistości¹³.

Wychowanie bez wartości staje się pustym dzwonem, który nawet mimo rozkołysania nie wyda oczekiwanych dźwięków¹⁴. Wychowanie musi prowadzić do głębi człowieczeństwa, które jest treścią życia osoby, jej integralnego rozwoju, wyznaczonego ostatecznie przez urzeczywistnienie najwyższych wartości¹⁵. Wartości wynoszone są przede wszystkim z domu rodzinnego. Za pośrednictwem rodziców dziecko wprowadzane jest w świat wartości. Trzeba jednak mieć na uwadze, że ów proces nie przebiega w sposób prosty. W zderzeniu z kulturą konsumpcji, nowoczesnością wartości autoteliczne mogą zostać zastąpione kulturą symboliczną,

¹¹ Por. *Katechizm Kościoła Katolickiego*. Poznań 2002 p. 2205.

¹² Por. Sobór Watykański II. *Konstytucja dogmatyczna o Kościele Lumen gentium* (21.11.1964) p. 11.

¹³ Por. P. Mazur. *Wychowanie ku wartościom religijnym w edukacji szkolnej*. W: *Europejskie wyzwania w obszarze edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej*. Red. M. Babiarez, Z. Kukla. Kielce 2011 s. 102.

¹⁴ Por. A. Jakubowicz-Bryx. *Rodzice jako przewodnicy dzieci w wieku przedszkolnym ku wartościom chrześcijańskim*. „Pedagogika Katolicka” 2023 nr 3 s. 59.

¹⁵ Por. K. Chałas. *Wychowanie ku wartościom. Elementy teorii i praktyki*. T. 1. Lublin 2003 s. 41-42.

a wtedy będą miały swoje odniesienie jedynie we wszelkich zachowaniach wynikających z tradycji bądź obrzędowości¹⁶.

To rodzice powinni dbać o stwarzanie w domu chrześcijańskiego życia, czuwać nad tym, aby dzieci spotykały się w rodzinie ze świadectwem wiary poprzez wspólną modlitwę, uczestnictwo we Mszy św., świętowanie niedzieli czy prowadzenie rozmów na temat wiary. Warunkiem koniecznym do przekazu wartości w rodzinie jest życzliwy klimat relacji międzyosobowych. Dziecko jest skłonne przyjąć wartości proponowane przez rodzica, o ile ten je akceptuje. Taki skuteczny przekaz wartości zachodzi jedynie w rodzinach zintegrowanych, pełnych ciepłych i wzajemnych stosunków i odniesień międzyosobowych¹⁷.

Według Jana Pawła II

Prawo – obowiązek rodziców do wychowania jest czymś istotnym i jako taki związany z samym przekazywaniem życia ludzkiego; jest on pierwotny i mający pierwszeństwo w stosunku do zadań wychowawczych innych osób, z racji wyjątkowości stosunku miłości łączącej rodziców i dzieci¹⁸.

Te słowa podkreślają rolę i odpowiedzialność rodziców za kształtowanie rozwoju moralnego, emocjonalnego i duchowego dzieci, a także wskazują, że ta rola jest fundamentalna i ma pierwszeństwo przed innymi zadaniami wychowawczymi.

Kluczową rolę w przekazie wartości odgrywa atmosfera domowa rozumiana jako układ wzajemnych stosunków, charakter więzi emocjonalnej i wzajemne traktowanie siebie przez członków rodziny¹⁹. W rodzinie, w której panuje serdeczna atmosfera, gdzie zaspakajane są potrzeby psychiczne dziecka, dzieci przejmują od rodziców wzory wartości, które są przez nich uznawane. Rodzina odpowiada także za poczucie wartości człowieka jako osoby. Wartość ta zawiera się już w samej istocie kontaktów w rodzinie. Rodzice opiekują się dzieckiem, troszczą się o nie, często w imię bezinteresownej miłości rezygnują z własnych zamiłowań, gdyż robią wszystko by, wychować dzieci i zapewnić im odpowiednią przyszłość. Dla młodego człowieka jest to podstawa do rozwoju poczucia własnej wartości, a następnie godności²⁰.

Do wartości chrześcijańskich, które odgrywają istotną rolę w wychowaniu i kształtowaniu osobowości, zalicza się:

---

¹⁶ Por. S. Nazaruk., J. Marchel, A. Kuszewska. *Znaczenie wartości chrześcijańskich w wychowaniu dzieci w wieku przedszkolnym wśród rodziców ze środowisk wiejskich i miejskich*. „Rozprawy Społeczne” 14:2020 nr 3 s. 89.

¹⁷ Por. A.F. Gała. *Przekaz norm i wartości w rodzinie*. W: *Dziecko we współczesnej Polsce*. T. 1. Red. I.J. Komorowska. Warszawa 1991 s. 131-133.

¹⁸ FC 36.

¹⁹ Por. L. Szymczyk. *Uwarunkowania międzypokoleniowego przekazu wartości w rodzinie*. „Łódzkie Studia Teologiczne” 26:2017 nr 1 s. 7-13.

²⁰ Por. L. Dyczewski. *Rodzina polska i kierunki jej przemian*. Warszawa 1981 s. 215.

- Miłość bliźniego – to jedna z najwyżej cenionych wartości w chrześcijaństwie; to zarówno miłość Boga do człowieka, jak i człowieka do Boga i ludzi. Chrześcijańska koncepcja zakłada, że najbardziej godny uczuć jest Bóg, a miłość bliźniego jest naturalną konsekwencją miłości Boga, który stworzył człowieka na swój obraz i podobieństwo. Człowiek miłując bliźniego, miłuje swojego Stwórcę, i odwrotnie – miłując Boga, okazuje miłość swym bliźnim, zważając na fakt stworzenia na Jego obraz i podobieństwo. Miłość bliźniego nazywana jest również altruizmem, jest jedną z wartości, którą należy przekazać dzieciom. Altruizm oznacza troskę o dobro wyświadczaną w sposób świadomy, bezinteresowny i dobrowolny. Miłość bliźniego jest ważnym aspektem życia chrześcijańskiego, odzwierciedla miłość Boga do każdego człowieka²¹.
- Prawda – to jedna z głównych wartości, która leży u początków procesu wychowania i decyduje o jego efektywności. Ma zasadnicze znaczenie ze względu na to, że stanowi warunek umożliwiający poznawanie i komunikację między rodzicem a dzieckiem. Prawda kształtuje jednostkę.

To co jest prawdziwe – stwierdza Jan Paweł II – musi być prawdziwe zawsze i dla wszystkich. [...] Hipotezy mogą fascynować, ale nie przynoszą zaspokojenia. W życiu każdego człowieka przychodzi chwila, kiedy – bez względu na to, czy się do tego przyznaje, czy też nie – odczuwa on potrzebę zakorzenienia swej egzystencji w prawdzie uznanej za ostateczną, która dałaby mu pewność nie podlegającą już żadnym wątpliwościom²².

Prawda łączy ze sobą również inne wartości, takie jak mądrość i zaufanie – dzięki nim możliwe jest budowanie więzi między dzieckiem a rodzicem. W wychowaniu do prawdy istotna jest przede wszystkim świadomość, jak ważna, a zarazem trudna jest prawda o samym sobie i innych. Ucząc prawdy w zaufaniu i życzliwości, dziecko uczy się wierności prawdzie, kształtuje i doskonali życie²³.

- Wiara – jest istotną wartością i obejmuje zaufanie do Boga, przyjęcie Jego miłości i planu dla rodziny. To właśnie wiara umacnia więzi rodzinne, daje nadzieję i perspektywę wiecznego życia. Słowa uczą, a przykłady przyciągają. Dziecko chętnie klęknę przy klęczącym ojcu czy matce, pójdzie z rodzicami na Mszę św., posłucha czytanego wspólnie Pisma Świętego czy też weźmie udział w rodzinnej rozmowie na tematy religijne. Wspólna troska o wiarę, życie sakramentalne i modlitwa cementują rodzinę, wprowadzają pokój i radość pomiędzy jej członków. Jan Paweł II, przemawiając w Częstochowie 5 czerwca 1979 r., powiedział:

²¹ Por. M. Łobocki. *Altruizm a wychowanie*. Lublin 2002 s. 53.

²² Jan Paweł II. *Encyklika Fides et ratio*. W: *Encykliki Ojca Świętego Jana Pawła II*. T. 2. Kraków 2005 s. 850 p. 27.

²³ A. Frączek. *Rodzina i wartości chrześcijańskie jako elementy tożsamości kulturowej*. „Cywilizacja i Polityka” 2017 nr 15 s. 174-176.

Biada, jeżeli słabnie lub wykrusza się jedność pomiędzy małżonkami, a także pomiędzy rodzicami i dziećmi²⁴.

2. WSPÓŁCZESNE WYZWANIA – WPŁYW MEDIÓW

Współcześnie media cyfrowe stanowią główne źródło komunikowania. Często, w celu uatrakcyjnienia przekazu, zmieniają znaczenie informacji, przez co jest ona niedokładna i zmanipulowana. Szybkość przekazu podporządkowana jest nie tylko możliwościom technologicznym, ale wiąże się ze zjawiskiem *social acceleration*²⁵. Według Hartmunta Rosa istnieją trzy kategorie zmian w życiu społecznym. Po pierwsze, przyspieszenie technologiczne – dostrzegalne w komunikacji, transporcie, produkcji. Po drugie, przyspieszenie zmian społecznych – widoczne w kulturze, instytucjach społecznych i relacjach osobistych. Po trzecie, przyspieszenie tempa życia w oczekiwaniu, że postęp technologiczny powinien zwiększyć czas wolny jednostki²⁶. Rosa uważa, że skutkiem przyspieszenia społecznego jest deficyt czasu – współcześni ludzie mają ciągle poczucie braku czasu. W konsekwencji człowiek XXI w. jest bardziej podatny na wpływ mediów cyfrowych.

W dzisiejszym dynamicznym świecie technologicznym rodziny borykają się z coraz większymi wyzwaniami związanymi z wpływem nowoczesnych technologii na ich życie codzienne. Wraz z rozwojem Internetu, mediów społecznościowych, a także innych innowacji rodzina staje przed nowymi kwestiami dotyczącymi relacji czy sposobu spędzania czasu. To co dawniej stanowiło luksus, obecnie stało się nieodłączną częścią życia, prowadząc do zmian dynamiki rodzinnej, współpracy oraz komunikacji. Już od narodzin człowiek staje się uczestnikiem masowej komunikacji i jej audiowizualnego wyposażenia. Dziecko zaraz po przyjsciu na świat w sposób nieświadomy staje się elementem nowej medialnej kultury, która oparta jest na ekspansji obrazu oraz szybkiej i zwartej informacji. Rodzice już od pierwszych chwil życia swojego dziecka umieszczają w swoich mediach społecznościowych jego zdjęcia oraz podają najważniejsze informacje na temat wagi, płci, wzrostu, pierwszych towarzyszących im emocji. Media stają się nieodzownym i dla wielu jednym z najważniejszych elementów życia, towarzyszą na każdym kroku i wywierają znaczący wpływ na zachowania oraz postawy życiowe.

Przekaz medialny oddziałuje na instytucję rodziny. Media przejmują rolę autorytetu w dziedzinie wychowania potomstwa i stają się źródłem kreowania wyobrażeń w kontekście rzeczywistości empirycznej. Przyjęcie takiej postawy wśród

²⁴ Jan Paweł II. *Homilia z 4 czerwca 1979 na Jasnej Górze*. <<https://teologiapolityczna.pl/homilia-jana-pawla-ii-z-4-czerwca-1979-na-jasnej-gorze>>.

²⁵ Por. W. Węckowski. *Informacja formą kultury medialnej*. W: *Kościół a kultura*. Red. A. Napiórkowski. Kraków 2024 s. 306.

²⁶ Por. H. Rosa. *Social Acceleration. A New Theory of Modernity*. New York 2015 s. 36-42.

członków rodziny prowadzi do dysonansu poznawczego. Wizerunek rodziny kreowany przez media społecznościowe tworzy pewnego rodzaju iluzoryczne wrażenie bezproblemowości, łatwości w wypełnianiu obowiązków domowych, w wychowywaniu dzieci, a także braku nieporozumień w małżeństwie. Ta doskonała medialna wizja może doprowadzać do frustracji i niezadowolenia z własnego życia, jeśli nie wpisuje się ona w kanon rodziny prezentowanej za pośrednictwem mediów.

Media są determinantem funkcjonowania współczesnej rodziny, wpływają na osłabienie więzi i jakości interakcji w środowisku rodzinnym²⁷. Wywołują szereg zmian, wpływają na podstawowe funkcje rodziny. W sposób znaczący kreowana jest przez nie funkcja prokreacyjna. Wizerunek kobiety i mężczyzny oraz zakres ich wzajemnych praw i obowiązków staje się punktem spornym w mediach w korelacji do popieranym przez nich opcji politycznych czy światopoglądowych. W mediach pojawia się także model alternatywny rodziny, który jest zaprzeczeniem rodziny chrześcijańskiej, gdyż panuje w nim przyzwolenie na rozwody i świadome kontrolowanie płodności przez małżonków²⁸.

Socjalizacyjno-wychowawcza funkcja, której celem stanowi przystosowanie dzieci do życia w społeczeństwie, również jest obecna w świecie mediów. Z jednej strony media pełnią istotną rolę w socjalizacji, gdyż są głównym źródłem informacji, z drugiej mogą promować nieodpowiednie treści i zachowania, co ma negatywny wpływ na młodych ludzi²⁹. W kontekście funkcji opiekuńczej rodzice powinni kontrolować treści medialne odpowiednie dla wieku dziecka³⁰.

Irena Pulak i Weronika Pudełko w czerwcu 2023 r. przeprowadziły badania dotyczące konfliktów w rodzinie, których źródłem było użytkowanie mediów cyfrowych. Główne pytanie badawcze brzmiało: W jakim zakresie, w opinii młodych i dorosłych użytkowników, media cyfrowe mogą stanowić źródło konfliktów w rodzinie? Badania zostały przeprowadzone z wykorzystaniem kwestionariusza wywiadu, który zebrano od 91 respondentów w wieku od 19 do 24 lat. Według 90% respondentów użytkowanie mediów cyfrowych jest źródłem nieporozumień i konfliktów w rodzinie. Zauważono, że media cyfrowe tworzą konflikty dotyczące poglądów na pewne tematy, np. edukacji czy polityki. Problemem jest także brak rozmowy w rodzinie, kiedy zarówno rodzice, jak i dzieci poświęcają więcej czasu na korzystanie ze smartfonu, laptopa niż na zwyczajny dialog. Konflikty wynikają

---

²⁷ Por. P. Gajdziszewska-Dudek, J. Stańczyk. *Rodzina a media. O sile wpływu współczesnych mass mediów na przekształcenia roli i funkcji rodziny*. „Zeszyty Naukowe Towarzystwa Doktorantów Uniwersytetu Jagiellońskiego Nauki Społeczne” 2015 nr 1 s. 137-139.

²⁸ Por. J.J. Czarkowski. *Rodzina wobec społeczeństwa informacyjnego*. W: *Rodzina na początku III tysiąclecia – obraz przeszłości i teraźniejszości*. Red. H. Marzec, Cz. Wiśniewski. Piotrków Trybunalski 2009 s. 251-252.

²⁹ Por. tamże s. 252.

³⁰ Por. tamże s. 255.

również ze sposobów korzystania z mediów. Media cyfrowe są znacząco absorbujące, a przeszkoda w korzystaniu z nich powoduje rozdrażnienie³¹.

3. WSPÓŁCZESNE WYZWANIA – EUROSIEROCTWO

W ostatnich latach pojęcie eurosieroctwa stało się bardzo powszechne i istotne w dyskusjach dotyczących rodziny. Zjawisko to odnosi się do sytuacji, w której dzieci są oddzielone od swoich rodziców z powodu ich pracy oraz migracji, zarówno wewnątrz kraju, jak i za granicę. Dotyka ono nie tylko poszczególnych rodzin, ale również całego narodu, wpływając na dynamikę społeczną i ekonomiczną. Jan Paweł II podkreślał, że rodzina stanowi najbardziej czuły i nabrzmiały, a często najboleśniejszy punkt ogromnego zjawiska migracji³². Stanisław L. Stadniczek także uważa, że rodzina jest swoistym barometrem wszelkich skutków migracji³³.

Przyczyny eurosieroctwa są wielorakie, można je rozpatrywać w różnych aspektach. Zasadniczy jest aspekt polityczno-ekonomiczny, czyli zubożenie w naszym kraju rynku pracy. Niejednokrotnie nawet wykształceni ludzie nie mogą znaleźć odpowiedniej pracy, która dawałaby im satysfakcję oraz godne wynagrodzenie. Drugim aspektem jest aspekt społeczny – ludzie chcą żyć na w miarę wysokim poziomie, nie odstawać od innych w hierarchii społecznej. Inny aspekt to aspekt moralny – zmieniły się wśród ludzi priorytety, wartości. Dla wielu to pieniądź wyznacza pozycję społeczną. Jednak koszty zarabianych za granicą pieniędzy są wyższe niż zyski, a ponoszą je pozostawiane przez rodziców dzieci – eurosieroty³⁴.

Istnieją trzy stopnie osierocenia dzieci przez ich najbliższych, do których zalicza się:

- stopień najwyższy – rodzice całkowicie zapominają o swoich dzieciach, a opiekę nad nimi sprawuje bliższa lub dalsza rodzina albo zupełnie obce osoby, np. rodzina zastępcza;
- stopień średni – rodzice lub rodzic rzadko odwiedzają dziecko w jego aktualnym miejscu zamieszkania;
- stopień najniższy – rodzice dziecka interesują się jego osobą, dają mu poczucie przynależności, jednak dziecko jest nadal pod opieką inną niż rodzicielska³⁵.

---

³¹ Por. W. Pudełko, I. Pulak. *Użytkowanie mediów cyfrowych jako źródło konfliktów w rodzinie*. „Horyzonty Wychowania” 22:2023 nr 64 s. 109-119.

³² Por. Jan Paweł II. *Małżeństwo i rodzina*. W: *Orędzia na Światowy Dzień Migranta i Uchodźcy 1985-2005*. Poznań 2009 s. 21.

³³ Por. S.L. Stadniczek. *Swobodny przepływ osób w celu poszukiwania pracy i podejmowania zatrudnienia a konsekwencje dla rodziny*. W: *Prawnorodzinne i społeczne konsekwencje migracji zarobkowej. Wybrane zagadnienia*. Red. M. Gołowkin-Hudała, A. Wilk. Opole 2009 s. 10.

³⁴ Por. S. Kozak. *Patologia cyfrowego dzieciństwa i młodości. Przyczyny, skutki, zapobieganie w rodzinach i w szkołach*. Warszawa 2014 s. 48.

³⁵ Por. A. Kwak. *Rodzina w dobie przemian. Małżeństwo i kohabitacja*. Warszawa 2005 s. 36-40.

Dziecko, które jest eurosierotą, często unika grupowych zabaw, trudno nawiązuje kontakty i nie ma przyjaciół. Nieunikniona jest depresja, stany lękowe, samookaleczenia czy nawet próby samobójcze. Dziecko jest bardziej podatne na środki psychoaktywne, jak alkohol czy narkotyki. W literaturze przedmiotu podkreśla się także, że eurosieroctwo utrudnia uczenie się społecznych form życia, samodzielne nawiązywanie i utrzymywanie stabilnych stosunków interpersonalnych oraz zaspokojenie potrzeb psychicznych.

Wyróżnia się następujące rodziny migracyjne:

- rodziny migracyjne z powodu wyjazdu ojców za granicę;
- rodziny migracyjne z powodu wyjazdu matek za granicę;
- rodziny migracyjne z powodu wyjazdu obojga rodziców³⁶.

Dziecku do prawidłowego rozwoju potrzebne są nie tylko odpowiednie warunki bytowe, ważna jest również czynna, życzliwa obecność dwojga rodziców. Każde z nich wnosi do procesu wychowawczego właściwe sobie elementy. Gdy dziecko żyje tylko z jednym rodzicem, uczy się samodzielności, ale nie uczy się relacji partnerskiej, uczy się, jak radzić sobie samemu. Rodzic chcąc kompenzować nieobecność drugiego rodzica, skupia się zbyt mocno na dzieciach, ogranicza ich aktywność, co prowadzi do niekorzystnych efektów w procesie socjalizacji, a wręcz zaburzeń w osiąganiu dojrzałości społecznej i emocjonalnej. W sytuacji, kiedy poza granicami kraju przebywają oboje rodzice, warunki opiekuńczo-wychowawcze się pogarszają³⁷.

Zdaniem J. Izdebskiej procesy globalizacji i rodzimej transformacji systemowej: ekonomicznej, politycznej i społecznej w sferze kultury i edukacji wywołują w rodzinie zmiany o charakterze destruktywnym. Migracja uniemożliwia realizację podstawowych funkcji rodzinnych, w konsekwencji rodzina staje się środowiskiem dysfunkcyjnym i nie zapewnia podstawowych warunków do życia, rozwoju i edukacji³⁸.

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego (GUS) w 2023 r. ok. 180 tys. dzieci w Polsce zostało pozostawionych pod opieką innych osób z powodu migracji zarobkowej ich rodziców. To wzrost o 15% w porównaniu z danymi z 2022 r.³⁹

³⁶ Por. S. Kozak. *Patologia cyfrowego dzieciństwa i młodości* s. 50.

³⁷ Por. S. Trusz, M. Kwiecień. *Społeczne piętno eurosieroctwa*. Warszawa 2012 s. 36-45.

³⁸ Por. tamże s. 86.

³⁹ Por. Główny Urząd Statystyczny. *Rocznik demograficzny 2023*. <<https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/roczniki-statystyczne/roczniki-statystyczne/rocznik-demograficzny-2023,3,17.html>> [dostęp: 22.11.2023].

ZAKOŃCZENIE

Rodzina chrześcijańska stoi przed wieloma wyzwaniami, które wywierają wpływ na jej integralność i wartość. Rodziny oparte na tradycyjnych wartościach chrześcijańskich mają nie tylko możliwość przetrwania, ale mają też potencjał stania się autentycznymi świadkami miłości i wiary w społeczeństwie. Wartości, które zostały przedstawione powyżej, stanowią fundament życia rodzinnego opartego na Ewangelii. Centralną wartością w rodzinie jest miłość, która objawia się w codziennym oddaniu dla drugiego człowieka, a wzorem jest tu sam Chrystus.

Nie można jednak ignorować współczesnych problemów, z jakimi zmagają się rodziny. Wpływ mediów na życie rodzinne powoduje trudności w procesie wychowania dzieci. Także eurosieroctwo, czyli rozłąka dzieci z rodzicami z powodu migracji lub innych przyczyn, prowadzi do rozdarcia więzi rodzinnych.

Konieczne jest poszukiwanie nowych rozwiązań i strategii, które pozwolą rodzinom radzić sobie z wyzwaniami współczesności. W przypadku wpływu mediów warto zwiększyć edukację medialną w obrębie odpowiedzialnego korzystania z mediów. Warto wprowadzić zasady dotyczące ograniczenia czasu spędzonego przed ekranem. Rodzina może także angażować się we wspólne aktywności, które budują więzi rodzinne. Regularne spotkania rodzinne, wspólna modlitwa, a nawet czytanie Pisma Świętego, podróże, aktywne uczestnictwo w życiu parafialnym, spotkania modlitewne czy programy formacyjne nie tylko dostarczają duchowego wsparcia, ale umożliwiają wspólne przeżywanie wartości chrześcijańskich. Rozwój umiejętności komunikacyjnych i budowanie zaufania, szczerze rozmowy, słuchanie siebie nawzajem, okazywanie szacunku pomaga budować zdrowe relacje w rodzinie.

Z kolei w przypadku eurosieroctwa rodziny mogą przezwyciężyć trudności poprzez utrzymywanie regularnych kontaktów. W sytuacji, gdy rodzice nie są obecni w życiu dziecka, ważne jest zapewnienie dziecku stałych kontaktów i relacji z innymi dorosłymi, tak aby czuło się ono bezpiecznie, a jego potrzeby były zaspokajane. Kolejną strategią jest wsparcie duchowe – modlitwa i życie duchowe mogą być źródłem siły i pociechy dla dziecka w trudnych chwilach. Warto korzystać z lokalnych organizacji, programów i zasobów społecznych, które oferują wsparcie dla dzieci i rodzin. Może to być pomoc psychologiczna, prawna, materialna czy społeczna. Kluczowe jest stworzenie dla dziecka stabilnego i wspierającego środowiska.

Choć rodziny stoją przed trudnościami, to wartości chrześcijańskie wciąż mają potencjał transformacyjny. Konieczny jest powrót do korzeni chrześcijaństwa i umocnienia fundamentów rodzinnych. Wartości te nie są niemożliwe do zastosowania, wręcz przeciwnie – to właśnie one stanowią optymalną odpowiedź na współczesne problemy społeczne. Kluczem jest konsekwentne dążenie do realizacji tych wartości w praktyce codziennego życia. A w obliczu wszelkich trudności

i zmian rodziny są wezwane do trwania w wierze i miłości, szukania Bożej mądrości i Bożego prowadzenia na swojej drodze życiowej.

BIBLIOGRAFIA

- Bereźnicka M.: *Wychowanie dziecka we współczesnej rodzinie*. Kraków: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego 2014.
- Chalas K.: *Wychowanie ku wartościom. Elementy teorii i praktyki*. Lublin: Wydawnictwo Jedność 2003.
- Cichosz W.: *Wartość rodziny chrześcijańskiej w dobie współczesnych przemian kulturowo-postindustrialnych: od rodziny nuklearnej do rodziny globalnej*. „Studia Włocławskie” 14:2012 s. 248-266.
- Czarkowski J.J.: *Rodzina wobec społeczeństwa informacyjnego*. W: *Rodzina na początku III tysiąclecia – obraz przeszłości i teraźniejszości*. Red. H. Marzec, Cz. Wiśniewski. Piotrków Trybunalski: Naukowe Wydawnictwo Piotrkowskie przy Filii Uniwersytetu Humanistyczno-Przyrodniczego Jana Kochanowskiego 2009.
- Dyczewski L.: *Rodzina polska i kierunki jej przemian*. Warszawa: Ośrodek Dokumentacji i Studiów Społecznych 1981.
- Frączek A.: *Rodzina i wartości chrześcijańskie jako elementy tożsamości kulturowej*. „Cywilizacja i Polityka” 2017 nr 15 s. 165-180.
- Gajdziszewska-Dudek P., Stańczyk J.: *Rodzina a media. O sile wpływu współczesnych mass mediów na przekształcenia roli i funkcji rodziny*. „Zeszyty Naukowe Towarzystwa Doktorantów Uniwersytetu Jagiellońskiego. Nauki Społeczne” 2015 nr 1 s. 137-148.
- Gała A.F.: *Przekaz norm i wartości w rodzinie*. W: *Dziecko we współczesnej Polsce*. Red. I.J. Komorowska. Warszawa: Uniwersytetu Warszawskiego 1991.
- Główny Urząd Statystyczny. *Rocznik demograficzny 2023*. <<https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/roczniki-statystyczne/roczniki-statystyczne/rocznik-demograficzny-2023,3,17.html>> [dostęp: 22.11.2023].
- Jakubowicz-Bryx A.: *Rodzice jako przewodnicy dzieci w wieku przedszkolnym ku wartościom chrześcijańskim*. „Pedagogika Katolicka” 2023 nr 3 s. 56-68.
- Jan Paweł II: *Adhortacja apostolska Familiaris consortio o zadaniach rodziny chrześcijańskiej* (22.11.1981).
- Jan Paweł II: *Apel Jasnogórski* (Jasna Góra, 5 czerwca 1979). W: Jan Paweł II. *Musicie od siebie wymagać*. Poznań 1984.
- Jan Paweł II: *Encyklika Fides et ratio*. W: *Encykliki Ojca Świętego Jana Pawła II*. T. 2. Kraków 2005.
- Jan Paweł II: *Homilia z 4 czerwca 1979 na Jasnej Górze*. <<https://teologiapolityczna.pl/homilia-jana-pawla-ii-z-4-czerwca-1979-na-jasnej-gorze>>.
- Jan Paweł II: *List do Rodzin Gratissimam Sane* (2.02.1994).
- Jan Paweł II: *Małżeństwo i rodzina*. W: *Orędzia na Światowy Dzień Migranta i Uchodźcy 1985-2005*. Poznań 2009.
- Kozak S.: *Patologia cyfrowego dzieciństwa i młodości. Przyczyny, skutki, zapobieganie w rodzinach i w szkołach*. Warszawa: Difin 2014.

- Kwak A.: *Alternatywne formy życia rodzinnego - ciągłość i zmiana*. W: *Rodzina polska u progu XXI wieku*. Red. H. Cudak. Łowicz: Mazowiecka Szkoła Humanistyczno-Pedagogiczna 1997.
- Kwak A.: *Rodzina w dobie przemian. Małżeństwo i kohabitacja*. Warszawa: Żak 2005.
- Łobocki M.: *Altruizm a wychowanie*. Lublin: Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej 2002.
- Mazur P.: *Wychowanie ku wartościom religijnym w edukacji szkolnej*. W: *Europejskie wyzwania w obszarze edukacji przedszkolnej i wczesnoszkolnej*. Red. M. Babiarz, Z. Kukla. Kielce: Wydawnictwo Uniwersytetu Jana Kochanowskiego 2011.
- Młyński J.: *W kręgu aksjologii abiturientów Tarnowa. Wartości osobowe, społeczne i religijno-moralne w świadomości młodzieży*. Tarnów: Tarnovia 2008.
- Nazaruk S., Marchel J., Kuszewska A.: *Znaczenie wartości chrześcijańskich w wychowaniu dzieci w wieku przedszkolnym wśród rodziców ze środowisk wiejskich i miejskich*. „Rozprawy Społeczne” 14:2020 nr 3 s. 88-101.
- Pudełko W., Pułak I.: *Użytkowanie mediów cyfrowych jako źródło konfliktów w rodzinie*. „Horyzonty Wychowania” 22:2023 nr 64 s. 109-119.
- Rosa H.: *Social Acceleration. A New Theory of Modernity*. New York: Columbia University Press 2015.
- Stadniczeńko S.L.: *Swobodny przepływ osób w celu poszukiwania pracy i podejmowania zatrudnienia a konsekwencje dla rodziny*. W: *Prawnorodzinne i społeczne konsekwencje migracji zarobkowej. Wybrane zagadnienia*. Red. M. Gołowkin-Hudała, A. Wilk. Opole: Wyd. Adam Marszałek 2009.
- Szymczyk L.: *Uwarunkowania międzypokoleniowego przekazu wartości w rodzinie*. „Łódzkie Studia Teologiczne” 26:2017 nr 1, s. 7-20.
- Trusz S., Kwiecień, M.: *Społeczne piętno eurosieroctwa*. Warszawa: Difin 2012.
- Węcowski W.: *Informacja formą kultury medialnej*. W: *Kościół a kultura*. Red. A. Napiórkowski. Kraków: Uniwersytet Papieski Jana Pawła II 2024.

Streszczenie: Artykuł zawiera teoretyczne rozważania, a jego przedmiotem są dwie główne kwestie. Artykuł analizuje rolę tradycyjnych wartości chrześcijańskich w kontekście rodziny, która została zaprezentowana jako *communio personarum*, czyli wspólnoty osób założonej i ożywianej przez miłość. Rozważania skupiają się także w obrębie współczesnych wyzwań, z którymi zmagają się rodziny. W szczególności koncentrują się na wpływie mediów społecznościowych na rodzinę oraz zjawisku eurosieroctwa. Celem analiz było przedstawienie kompleksowego obrazu rodziny chrześcijańskiej, mając na uwadze zarówno jej fundamentalne wartości, jak i współczesne wyzwania oraz zaproponowanie rozwiązań na rzecz zachowania integralności i roli tradycyjnej rodziny. Artykuł opiera się na interdyscyplinarnym podejściu, w niniejszej analizie wykorzystano teologiczne, pedagogiczne, psychologiczne oraz socjologiczne perspektywy.

Słowa kluczowe: rodzina, rodzina chrześcijańska, wartości chrześcijańskie, miłość, dziecko, wychowanie, media społecznościowe, eurosieroctwo.